

Найбольшае нявальніцтва сусъветнае гісторыі

Частковая справаздача аб мэтодах НКВД.

Кастана Клюга

www.Kamunikat.org

B. G. Teubner, Dresden

Зъмест

I. Я быў выхаваны ў марксістоўскім духу	5
II. У кіпцюрах Н. К. В. Д.	7
III. Дзяржаўны гандаль нявольнікамі і грабёж людзей ...	11
IV. Забойцы зьяўляюцца даверанымі людзьмі.....	18
V. Гэтаму і сатана ня можа перашкодзіць!	23
VI. Жывыя трупы	25
VII. Вар'ят — свабодны!	27
VIII. У мэты	32

www.Kamunikat.org

I.

Я быў выхаваны ў марксістоўскім духу

Мой бацька быў майстрам пры горных будоўлях у Пібэрштайн у Штаермарку. Ен быў сацыял-дэмакратам. Кіраўнік маёй школы быў марксістам. Як правадыр адзвелу аднае аўстрыйскае марксістскае арганізацыі я прыймаў удзел у чырвоным паўстанні супроты ураду Долльфуса 12 лютага 1934 г. у Лінцы. Мяне хадзелі арыштаваць і дзяля гэтага я ўцёк у Чэхаславакію.

Як палітычны эмігрант я апыніўся ў лягеры Збраслаў каля Шрагі і папаў пад уплыў сырэных тонаў бальшавіцкае пропаганды. 22 верасення 1935 г. я атрымаў ад праскае дырэкцыі паліцыі права ўезду ў Савецкі Саюз.

З якімі надзеямі і ідэаламі я пераходзіў савецкую граніцу! Я верыў, што я знаходжуся ў вялікай краіне спаўненай ўсіх сацыялных ідэалаў і проблемаў, каторыя так непакоілі і зайлі мяне ў дасюдешнім май жыцьці. Першыя мае крокі ў Савецкім Саюзе пайшли добра. Кулісная і ліцевая старана савецкае пропаганды паказала сябе ў поўным блеску. Мы атрымоўвалі добрую ежу, прыгожую кватэру ў маскоўскім готэлі, а апрача гэтага мяне назначылі на відане і кіраўнічае становішча. Адное толькі мяне не падабалася, што ад нас адбяралі дарожныя паштарты і мы іх больш і ня пабачылі.

Дзякуючы майму становішчу я мог мець беспасрэднюю сутычнесьць з рабочымі. Так, паміж іншым, я съцвердзіў, што ўсе рабочыя атрымоўваюць ніжэйшую аплату, чым прадбачыць тарыф. Асабліва рэзка кідаўся ў очы той факт, што за прыгожымі фасаднымі дамамі, пра каторыя камуністы рабілі столькі шуму, уся рабочая маса жыла у разваленых бараках і спэлюнках, тады калі чырвоная

найміты жылі ў прыгожых дамах. Тлум, каторым я меў апека-
ваца, не атрымоўваў таксама ніякай вонраткі.

Я адкрываў нязылчаныя недахопы і зло. На адным паседжань-
ні Цэнтральнага Камітэту я ўзяў слова і сказаў усё, што меў на

С.С.Р. Віртузны Комісарыят Внутрініх Аса Управление Воркутетрой Адрес: пос. Воркута, Архангельской области.	Справка Форма № 2. Дата гр. _____ рождения _____ года уроженцу _____ осужденному _____ " _____ 19 _____. г. по ст. ст. _____ УК в заключение в ИТЛ № _____ из Воркутетроя НКВД СССР освобожден _____ (у.к.) Прощая судимость _____ Бывшему чиновнику служить не может. При утверждении возобновляется.
	Начальник _____ Начальник УРЧ _____

Гэткае пасъведчанье атрымаў Кастан Клюг 27 красавіка 1941 г. пасля звольнення з карнага лягера каля Паўночна-Ледавітага мора. У расейскім тэксце гаворыцца, што Клюг адбыў 5 гадоў прымусовых работ і звольненца з Лягера ў Варкуце. Адначасна яму прыказана пасяліца у Балахне каля Харкава. Начальнік лягера, каторага подпіс знаходзіца на пасъведчанні, носіць юдоўскае несфалшванае прозвішча Люстгартэн.

сэрцы. Я здаваў сабе справу, што я сабе гэтым шкодзіў. З пры-
 чыны школьнага пытання я напаў таксама ў канфлікт. Варун-
 кам прыйма ў школу было вымaganье, каб дзіця пакідала баць-
 каўскі дом і ўсёцэла выхоўвалася партыяй. Я пачаў барацьбу з
 такім станам рэчаў. І тут першы раз пала проціў мяне слова
 „шпіён“.

II.

У кіпцюрах Н.К.В.Д.

Аднаго дня маю жонку зачашіла на вуліцы старэйшая кабета і прасіла памагчы ёй ісьці, бо ёй дрэнна. Нічога ня прадчуваючы мая жонка пайшла з ёй. Гэтая кабета затрымалася перад будынкам ніямецкага пасольства і хацела зацягнуць туды маю жонку, але апошняя рапушча адмовілася. Старэйшая кабета ўвайшла сама ў

„Раптоўна запаліся на мамент ўбудаваныя ў бочныя сьцены рэфлектары і у скосна стаячым лusters я ўбачны, што з-заду стаяць трои мужчыны і прыцэлівівацца страліць у мяне.“

пасольства. У гэты-ж самы вечар быў пастаўлены мне закід, што ў нямецкім пасольстве знайходзяцца лісты з прозвішчамі ўсіх палітычных эмігрантаў. Скора¹ зъявіўся сэкрэтар Камітэру і пазволіў сабе выказваць усялякія бязстыдныя падозраныні. Тады я зажадаў ад Камітэру правядзення следчай працэдуры, като-рая 4. 4. 1936 г. была закончана. Усе абвіавачаныні не маглі быць падцверджанымі, але было пастаноўлена выключыць мяне з камуністычнае партыі, дзеля таго што я нібы быў аўстрыйскім жандармам. Усе гэта было толькі пустым вымыслам.

Ноччу 26. 4. 1936 г. я быў арыштованы у маскоўскім готэлі Балчуг прац Н. К. В. Д. бяз паданыя якіх колечы прычын. Мяне звязалі ў съедчую турму Лубянка IV. Шасьля некалькіх дзён забралі ад мяне ўсе мае пажыткі і перавялі мяне ў Лубянку I, дзе сядзелі палітычныя праступнікі. У гэтай адзіночнай турме я павінен быў прасядзець 5 месяцаў. У палове чэрвеня съедчы судзьдзя пераслаў мне акт абвіавачаныні, дзе ставіліся мне закіды шпія-нажу, ведзенага мной быццам па загаду аўстрыйскай паліцыі.

72 гадзіны перакрэснага дапросу

Цяпер зъявідася Н. К. В. Д. з сваімі спэцыяльнымі мэтадамі. За краткі час мяне даццаўвалі больш за 30 разоў, каб мяне зусім змарыць і прывясьці да вар'яцтва. Папісовай штучкай у гэтым пекле быў дапрос, каторы пачаўся 26 жніўня ў 9 гадзін і пра-даўжаўся 72 гадзіны бяз перарыву ці інакш 3 дні. Даццаўвалі мяне з съедчых судзьдзяў, каторыя на перамену зъмяняліся. Адным з гэтых судзьдзяў была агідана, таўстая жыдоўка, каторая так подла паступала са мной, што я мусеў ей гэта забараніць. Гэтая мэгера усе зсоўвала блузку паказваючы пазуху і двузначна на мяне пазірала.

Часамі пазвалялі мне засніць на 10 мінут, потым раптоўна ізноў будзілі і задавалі неспадзяянныя пытаныні. На заканчэнні паказалі мне пратакол у расейскай мове і вымагалі каб я падпісаў. Я адмовіўся даць свой подпіс і мяне павялі ізноў у маю камеру.

Практыкаванье стравяньня ў затылак пры съятле рэфлектараў

Калі мяне вызвалі з мае камэры 30 жніўня, я нічога ня ведаў, што дзень перад гэтым у гэтых прызрачных мурах былі расстрэляны засуджаны з працэсу Каменеў-Зіноўеў-Троцкі. Гэтым разам жалезнай, гармэтычна замкнутая вінда завязла мяне 6 ці 7 этажоў ніжэй у падземельлі Лубянкі. Калі вінда адкрылася я апыніўся у пустым, сільна асьветленым пакоі, а начальнік адразу сказаў, што я буду расстрэлены. З адбязпечаным рэвольвэрам выпхнуў ён мяне на калідор, на працілегным канцы каторага прыпёмненая электрычная лямпа давала столькі съятла, каб можна было знайсці кірунак. Падлога была пакрыта кілімам, каторы глытаў кожны шум. Калі я ішоў, раптоўна запаліліся на мамэнт сільныя рэфлектары на бакавых съценах і глинуў у скосна настаўленае люстра — за мной стаяла з чалавекі з рэвольвэрамі, скірованымі на мой затылак. Гэтая штучка паўтаралася некалькі разоў, пакуль я не дайшоў да канца калідору. Потым раптоўна згасла і галубое съятло і запала цемра, раскрыліся дзвіверы а перад мной вырас съедчы судзьдзя і запрапанаваў мне падпісаць пратакол з папярэдняга дапросу. Уся гэтая працэдура так мяне змучыла, што дрыжалі мне калені. Гэты няздарны манэўр суддзьдзі прывёў мяне да прытомнасці. Я адмовіўся даць подпіс і тады мяне ізноў павялі ў маю камэру.

Присуд на 5 гадоў карнага лягеру

Наступнай ноччу мяне завялі ў Бутырскую турму і пасадзілі ў агульную камэру разам з іншымі палітычнымі вязнямі. Гэтая маскоўская турма зьяўляецца старым, гразным, сымардзочым і заплюсквеным будынкам. У камеры, прызначанай на 28 чалавек, сядзела ціпер 112 і такім чынам ня было магчымасці ні сядзець ні ляжаць, толькі стаяць цела пры целе. Наанаваў тут такі смрод, што можна было задушыцца. Я атрымаў расстройства нэрваў.

Урэшце 10 кастрычніка мяне паклікалі. Цяпер спала заслона! Мяне паведамілі што за контрревалюцыйную, трацкістскую работу я засуджаны на 5 гадоў карнага лягеру і буду адтранспартован у лягер Караганды ў Сярэднюю Азіі у т.зв. галодны стэп. Я тады-ж запратэстываў пропці гэтых кричачых да неба мэтадаў высылаць не даказаўшы віны, але гэпіст бязстыдна съмлючыся скáзаў мне: „Ну добра, ідзеце ўжо.“

Пасыль таго, як я прыступіў да галоднага шграйку, на паты день пазволілі мне пабачыцца з жонкай, пад наглядам съледчага судзьдзі. З захаваныня мае жонкі я зразумеў, што мне яе зрабілі як-бы чужой. Бо як потым я даведаўся з яе лістаў. Н.К.В.Д. забрала яе таксама ў адпаведнюю апрацоўку. Некалькі дзён таму назад яна атрымала расейскі пашпарт, а тым самым яна і двое дзяцей атрымалі расейскую дзяржаўную прыналежнасць. Н.К.В.Д. з сваімі сатанічнымі мэтадамі пераканала маю жонку і сям'ю, што я зьяўляюся подлым праступнікам. Мая жонка, застрашаная тэрорам Н.К.В.Д. думала, што прыймаючи расейскае подданства яна аблігчыць лёс сваіх дзяцей. Такім чынам гэтым подлым сабакам удалося і вонкава і ўнутрана алдзяліць мяне ад мае сям'і. Адносна мяне савецкая ўладары пасунулі яшчэ далей сваю подласць. Два гады пасыль мае зсылкі, як я даведаўся аб гэтым ужо ў Нямеччыне з лістаў мае жонкі, майго тады $17\frac{1}{2}$ годніга сына Вільлі саслалі на 8 гадоў карнага лягеру на Камчатку. Такая расправа з маёй сям'ей зьяўляецца тыповай для савецкае праступнае систэмы. Мая бедная жонка жыве і цяпер каля Масквы пад сталым дазорам і націскам Н.К.В.Д., разлучаная з мужем і сынам у вечным страху, што ёй забяруць і малодшага сына, каторы цяпер мае 10 гадоў.

Цёмная камэра з 60° гарачыні

Чэцьверть году пазней, калі я зрабіў свайго роду падарожжа праз турмы на прасторы 4.500 км. прывязылі мяне ў Караганду. У Ніжнім Ноўгародзе Н.К.В.Д. выступіла з неспадзеванай

прапазыцыяй — а іменна — я атрымаю свабоду, калі прыйму савецкае подданства.

Гэтыя крэатуры робяць ўсе аксамітна і каварна, з безбаронным і бязпомашным галавекам робяць тое, што захочуць. Я адмовіўся прыняць савецкае подданства. За гэта пасадзілі мяне ў ўпёрную камэру.

Гэтая камэрা знаходзілася ў падвале, мела вялічыню 4 m^2 і бетонную падлогу, вылажаную асфальтам. Насярэдзіне было высокое ўвінчанае крэсла, вони былі зацемнены блыхай. На съценах знаходзіліся 2 вэнтылятары. Мяне распранулі аж да кашулі, пасадзілі на крэсла і паднялі яго ў гору так, што я мог гойдацца. У камеры была мокра а тэмпература — 2° да 4° цяпла. Хутка камера пачала шыбка награвацца, так, што тэмпература дайшла да 60° гарачыні. Я пачеў. Потым тэмпература пачала ізноў спадаць і дайшла да пачатковага стану. Тады ізноў я дрыжаў з холаду. Гэткія штучкі рабілі яны мне 3 разы на дзень, аж я пачаў пляваць кроюю. На шосты дзень мяне вывялі і базстыдна ізноў запрапанавалі прыняць савецкае подданства. Але чакала іх расчараўаньне. Ніколі, а асабліва цяпер ня прыняў-бы я савецкага подданства, бо тады я мусеў-бы зусім пахаваць свае надзеі.

Бяда таму чужастранцу каторы ў мінуту слабасці згодзіцца і прыйме расейскае подданства! Тады ён ужо прапаў! Ніколі ня ўдасцца яму ўжо вырвацца з аграмаднае турмы, каторая называецца Савецкім Саюзам.

III.

Дзяржаўны гандаль нявольнікамі і грабёж людзей

Систэма гандлю нявольнікамі і грабёж людзей з бегам гадоў была так вырафінавана разбудована і замаскована, што нажаль, толькі нямногія малі ле пазнаць у ва ўсёй цэласці. Зразумела,

што ўвесь Савецкі Саюз зьяўляеца свайго роду нявольнічай калёніяй, дзеяя таго што ўжо ад пачатку тэрару людзі знаходзіліся пад уладай адзічэлай клікі жыдоўско-бальшавіцкіх праступнікаў з Кремлю. Падчас мае 5-ці гадоў ае зсылкі горкая рэчавінка

Абшар карных лягераў у Савецкім Саюзе.

Пунктованыя лініі азначаюць „этапы“, каторыя адбыў аўтар гэтае брашуры.

стасьць навучыла мяне разрозніваць розныя ступені і адценкі ў гэтым няявольніцтве. Калі-б гэта ўсё ня прышлося мне перажыць, я не змог-бы паверыць, што бальшавікі да такой ступені патрапілі пад'ярэміць і зняволіць народныя масы.

„Гуляг“ дастаўляе нявольнікаў!

Дзякуючы м.зв. „зылцы праступнікаў“, Сталін і ягоныя таварышы большай часцю вышанялі свае вядомыя гаспадарчыя пляны.

Такім чынам паўстала 12 вялікіх карных лягераў Савецкага Саюзу, а іменна: 1. Воркут.-Печ.-Ухт. лягер для палітычных праступнікаў, 2. Колема (Далёкі Усход), 3. Марінск (Паўночная Сібір), 4. Караганда (Сярэдняя Азія), 5. Ташкент, 6. Баставры Вайтач (Ледавітае мора), 7. Карэлія (на фінскай граніцы), 8. Мурманск, 9. Даўні - Усход-Сахалін, 10. Кап Чэлюскін, 11. Будова каналу ў Растове на Дану, 12. Будова канала Волга-Кама-Пячора.

У гэтых лягерах знайходзіцца найменш 15 мільёнаў карных зсыльнікаў, а яшчэ больш выгнанцаў і прымусовых перасяленцаў, каторыя прысуджаны да нявольнічай працы.

Пасля кароткага побыту ў лягеры Караганда я быў сасланы у Воркут.-Печ.-Ухт. лягер на паўночны Урал каля Ледавітага мора, дзе большасць палітычных зсыльных вяла сваё нэндзнае жыцьцё ў палатах пры 50° холаду. Дзяবе адміністрацыйныя адзінкі лягера УРС і УРО, складаюцца амаль выключна з жыдоў і зъяўляюцца адказнымі за выпаўненне ўсіх праектаў. Заказы нявольнічага матар'ялу праводзяцца ў Маскве праз т.зв. „Гуляг“. Гэты „Гуляг“ зъяўляецца асобым аддзелам унутранага камісарыяту і мае сядзібу у Лубянцы. Ягоным штабам зъяўляецца шэф Н.К.В.Д.— Бэрый. Каб дастарчаць лягераў патрабаваны нявольнічы матар'ял, Бэрый патрабуе толькі расшырыць хвалю арыштаў. У практицы „Гуляг“ зъяўляецца „спэкуляцыйным раем“, у каторым жыды зарабляюць толькі аграмадныя гроши, але таксама атрымоўваюць адзначэнні рознымі ордэрамі.

„Гуляг“ заключае догавары з дзяржаўнымі банкамі, каторы аплачвае яго за дастаўку нявольнічага матар'ялу. Надвыжжу дзелянці між сабой жыды з „Гулягу“. Так, у гэтай сыстэме жыды ашукуваюць адзін другога коштам нявольнікаў працы. Гандэль зъяўляецца гандлем, нават калі ен вядзецца людzkім матар'ялам!

Жудасць этапаў

Я падаю толькі прыклады, шеражытыя мною, каторыя адчынілі мне очы на подласць гэтае нявольнічае сыстэмы. Праз „этап“ трэба разумець зборны транспарт ахвяраў Н.К.В.Д. з ва-

строгаў мейсца арышту да карных лягераў, ці транспарт з лягера да лягера. Я сам, высланы з Масквы прабыў 12.000 км. этапнае дарогі цягніком, 1.200 км. караблём і 3 этапы на 1.200 км. пешатой.

Гэткая язда па этапах зьяўляецца амаль навынасімай, аб чым съведчадзь частыя самабойствы. Ужо з пачатку адбіраюць ад зсыльных усе, што яны маюць, а да лягера яны зьяўляюцца так, як стаяць. Тады ўкідаюць іх ў спэцыяльныя вагоны для вязнілў, дзе ў аддзелах на 9 чалавек сядзяць 12—14 людзей за кратамі і пад строгім надзорам. Усю дарогу яны адбываюць лежачы. Ноччу Н. К. В. Д. з лятаркамі кожныя 10 мінут спраўджае рады зсыльных. На дзень даенца хлеб, селяндзец і 15 грамаў цукру. Пры гэтым можа здарыцца, што камусь прыпадзе толькі галава ці хвост ад селянца, бо нават і падчас этапу жыды стараюцца выкарыстаць свае ўпрывілегаванасці становішча пры Н. К. В. Д.

Жыды не зьяўляюцца такімі звычайнімі зсыльнымі як мы. Іх засуджваюць толькі для віду і высылаюць у лягеры як шпіцляў. Яны працуюць толькі пры лёгкіх работах. Ужо пасля некалькі месяцаў іх адпускаюць, калі яны ўжо выпаўняць сваю шпіцлётскую работу. У майм вагоне знаходзілася трох такіх тыпі. Яны, дзялілі харчы паводле т. зв. „каму-сystэм“, так, што ім пападаліся найлепшыя кавалкі. Селянцы яны дзялілі на столькі кавалкаў, колькі чалавек знаходзілася ў вагоне. Адзін жыд становіўся з лістай у руках, а другі дзяліў селянца. Вынік атрымоўваўся такі што хвост ці галаву яны ўпіхалі таму, каму хацелі.

Падчас этапнай язды не даюць зусім гарачай стравы ці напіткаў. Таксама не дазваляюцца свабодна рухацца ці мыцца. Гора таму, што на этапе захварэ-лекарскай помочы падарозе зусім ўтма. Тыповым зьяўляецца тое, што этапныя цягнікі адпраўляюцца у першую чаргу.

Калі разагрэюцца колы ў вагоне, то вагон не заменяюць другім, але адчапляюць ад этапнага цягніка, каторы йдзе далей. Для зсыльных чаканыне на далейшы транспорт раўназначна з голадам, бо дадатковых харчоў на час чаканыння ня даюць. У майм выпадку здарылася такое чаканыне у працягу 48 гадзін.

Падчас этапу адносіны да зсыльных вельмі суворыя, часта пра-водзяцца вобыскі. Калі напр., у каго небудзь знайдуць больш як дзенную порцию хлеба, то адбіраюць ад яго і пішуць пратакол — „падрыхтоўка да ўцечкі“. Гэта азначае, што пасыля прыбыцьця ў лягер такі зсыльны атрымоўвае некалькі гадоў лягеру дадаткова.

Рабочікі з прымусовай працы падчас пяхотнага этапу у карны лягер затрымоваюцца перад стапкамі, т. е. урыхтованымі на працягу 40 км. станцыямі, каторыя іх заспасаюць харчамі.

Гэтыя пяхотныя этапы зьяўляюцца найбольшым страхам для зсыльных. 800—2000 зсыльных пад стражай 120 гэштатаў і 40 дрэсіраваных сабак адбываюць гвалтоўныя маршы праз пустынныя ваколіцы. Адстаць у гэтым маршы зьяўлецца раўназначным съмерці.

Калі ў каго-небудзь Н.К.В.Д. знайшло нож або кавалак мэталю, каторым ён думаў рэзанц хлеб, то яму робяць пратакол за тое, што ён мае аружжа. Такі чалавек найчасцей потым бывае расстрэляны.

Тых хворых, каторых не аддалі да шпіталю падчас язды цыгніком, у выпадку пяхотнага этапу расстрэліваюць. Найстрашней-

шымі зъяўляюцца пяхотныя этапы. Гэткі этап, каторы складаецца з 800 да 2.000 зсыльных, 120-пі гэпістаў і 40 дрэсіраваных сабакаў, падчас маршу мусіць адбывацца ў цесных радах. Калі падчас маршу падзярэцца абутак ці вонратка, то і ў такім стане марш адбываецца далей. Зсыльныя, змучаны і анатычныя ідуць раўнадушна да мэты падарожжа. Калі хтось адстае падчас пешага этапу, то яго цкуюць сабакамі.

Лоўля людзей пры помачы розных пароляў

Лоўля людзей кідае новае съяতло на ўсю ўнутраную савецкую пропаганду. Усе кампаніі і працэсы, каторыя нарабілі столькі шуму ў прэсе, радыё, фільмах, прамовах і кнігах, мелі адную толькі мэту — лапанье людзей пры помачы хвалю арыштаў. У 1923—1926 гадах адбывалася вынішчэнне кулакоў і сярэднякоў, прычым мільёны быўших кулакоў былі засланы на будову Усходня-Сібірскай жалезнай дарогі. Ад 1926 г. адбывалася „Калектывізацыя Савецкага Саюзу“, а тады арштоўваліся сотні тысячай т. зв. шкоднікаў і высылаліся на працу у баваўняныя фабрыкі, шахты, жывелагадоўчыя і ральнічыя калёніі. Асабліва цікавымі зъяўляюцца працэсы проці шкоднікаў ў прамысловасці, калі інжынероў і іншых кваліфікованых работнікаў высылалі на аружэйныя заводы, на Урал ці праводзілі з іх помаччу электрыфікацыю ўздоўж берагоў Волгі.

У 1934 г. началіся знаменітыя палітычныя працэсы: як справа забойства Кірава, афэра Зіноўева - Каменева - Ягоды - Троцкага, справа Тухачэўскага і кампанія партыйнай чысткі. Гэтыя працэсы дастаўлялі рабочых на аружэйныя Заводы Далёкага Ўсходу, Сібіры, Уралу і для будовы каналаў Москва-Волга і Волга-Дон. Тысячи людзей былі тады расстрэляны, але мільёны засланы у няволю. Гэта-ж танны матар'ял для „Гулагу“ т. ё. гандлю людзьмі! Будова лётнішчаў, умацаванняў, аўтадарог і аграмадная аружэйная прамысловасць ставіла апошнімі гадамі вялікія вымaganыні „Гулагу“ пры дастаўцы няволінічага матар'ялу.

Так праводілася афіцыяльна лоўля людзей пад зыменнымі паролямі у Савецкім Саюзе. Амаль на кожную савецкую сям'ю прыпадае адзін член, каторы мучыцца ў тажім лягеры. Залатрабаваныне на нявольнічы матар'ял зьяўляецца так аграмадным, што чырвоныя каты ня могуць пры помачы афіцыяльных мераў на час даставіць вымаганую колькасць. Дзеля гэтага практикуецца таксама мэтад брутальнага рабавання людзей. Сярод сваіх знаёмых я знаю многа такіх няшчасцілівых.

Найболыш любімым спосабам зьяўляецца тут пахішчэнне дзяпей. Тыповым прыкладам зьяўляецца выпадак вугорца Кушы. У 1937 г., пасля таго як Кушы быў вызваны з заграніцы, яго ў Саветах арыштавалі і расстрэлялі як трацкіста. Яго жонка, швайцарка, уроджаная Пауля Брубахэр з 14-ці месячнай дачкой Соняй, пасля расстрэлу мужа была вельмі ветліва запрошана праз Н. К. В. Д. на дачу для папраўкі здароўя. За два дні яны выехала на дачу ў аўце і таварыстве свайго дабрачынцы з Н. К. В. Д. Калі яна прыбыла на дачу, яе прывітала старэйшая жанчына ў візитцы сястры міласердзя і ўзяла ад яе дзвіця. Калі пані Кушы ўвайшла ў дом, перад ёй ралтам вырас функцыянэр Н. К. В. Д. з словамі: „мы ўжо доўга на вас чакаем.“ Ен прыказаў ёй сесыді назад у аўта і сказаў, што яна арыштавана. Яе пасадзіді у Маскве на Лубянку, а потым сказаў, што яна як жонка Кушы прысуджана на 8 гадоў карнай зсылкі. Яна ніколі не даведалася, што сталася з яе дзвіцём.

Вельмі цікавым зьяўляецца таксама лёс німецкага камуніста, дэпутата Райхстагу, Эбэрляйна, каторы паў ахвярай тыповай для гэтае сістэмы дэнунцыяцыі. У сваім готэлі ён выразіўся перад трэцім асобай нярыязна аб прамове камуніста Піка ў Бруссэлю. За гэта Н. К. В. Д. саслала яго на 8 год у карні лягер, дзе ён прадукуючы ў шахтах пасля 3 гадоў памёр.

На толькі праўдзівых загранічных камуністаў гэтак прасыльедуе чырвоны тэрар, але і апалітычных урадоўцаў Камінтарну на цэлым сьвеце. Я сам знаю два такія выпадкі, дзе абыдва заінтэрэсованныя праслі ім памагчы, калі я выйду на волю. Гэта-справа Шварцфэлльнера і Юргэнса (псэўдонім Цыркэль). Шварцфэлльнер

быў тэхнічным работнікам Камінтэрну ў Нью Йорку. У 1930 г. Камінтэрн затрудніў яго як радыёфахоўца. 1938 г. ён быў запрошаны праз Інтэрніст адведаць Савецкі Саюз. Калі ён прыехаў з жонкай у Москву, на станцыі быў адразу арыштованы, а потым бяз усякіх высьвіненняў засуджаны на 10 гадоў лягеру ў Воркуце. Што сталася з ягонай жонкай, ён ніколі больш не даведаўся.

Падобны выпадак меў мейсца з Юргенсам, каторы з загаду камінтэрну працаваў праз кітайскай перадачы у Шанхае і Манджурыі. У 1938 г. ён хадеў кінуць гэтую працу і вярнуцца да хаты. Калі ён праляжджаў праз Савецкі Саюз з сваёй жонкай, то яны абое былі арыштованы ў Москве. Ен быў зосланы на 10 гадоў лягеру, а яго жонка на 5 гадоў. Інтэрніст таксама як Мопр дастаўляюць „Гулягу“ вымаганы нявольнічы матар'ял.

Я дзеля таго так падрабязна расказаў аб гэтым, што гэта ня ёсьць спарадычныя, але тыповыя для чырвонага тэрару выпадкі.

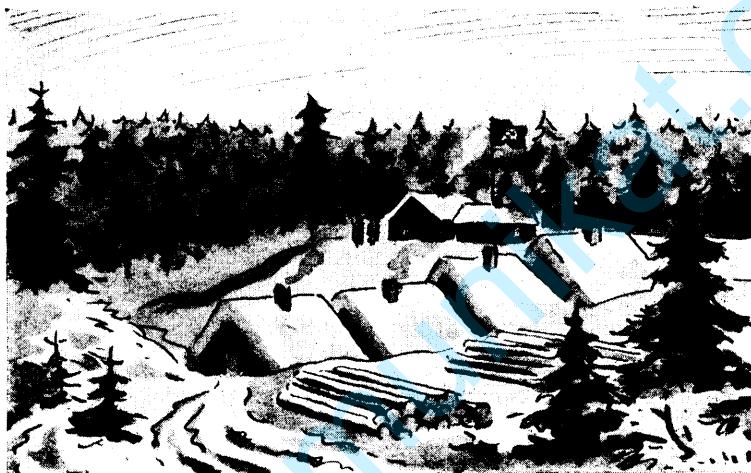
IV.

Забойцы зъяўляюцца даверанымі людзьмі

Хто хоча пазнаць істоту савецкае ўлады, той не павінен узірацца на яе лічавую старану. Ні савецкія законы, ані палітыка ці пра-
паганда, ані арганізацый працы ці жыцьця ня могуць даць пана-
ніцца аб тым, чым зъяўленецца ў сапраўднасці Савецкі Саюз.
Я думаю, што толькі з лягерных перажыванняў можна пазнаць
усю подласць і брутальнасць гэтае систэмы, а таксама яе вы-
рафінаваную маскіроўку. Цынізмам і іроніяй сусьветнае гісторыі
ес্যць той факт, што якраз чырвоныя угнітателі народных масаў
граюць ролю місіянэраў праўдзівага сацыялізму і асвабадзіцеляў
усіх народаў. Дзеля гэтага я рагнёй апублікаваць неушмінкованы
і згодны з праўдай образ лягернага жыцьця мільёнаў нявольні-
каў Н. К. В. Д.

Ідэалягічна блізкія людзі

Жыхары лягеру складаюцца з розных кастаў, каторыя і Н.К.В.Д. розна апеннівае. Усе вязыні дзеляцца на 3 розныя групы. Вязыні групы З/К I — гэта крыміналісты, т. е. разбойнікі, забойцы, бандыты і абычаёвыя праступнікі. З іх, як з давераных асобаў улады,

У пушчах Пячоры і Ухты.

Адзін з многатысячных Лясных лягероў, дзе зсыльнікі выконываюць сваю цяжкую, прыгонную работу.

складаецца ўправа лягеру, а таксама варта і камэндантура. Цяпер зрабілася мне ясна, чаму гэта можна быць зосланым бяз прысуду. Там, дзе камэндантура і варта складаецца з забойцаў, прызвайтыя людзі могуць толькі капацца ў зямлі.

Ці-ж не харектэрна, што гэтыя адпадкі чалавецтва поўняць сваю шпіцлёўскую службу пры Н. К. В. Д.? Яны пад відам вязыні выпытваюць людзей а потым іх дэнунціюць. Каб гэтых суб'ектаў была трудна пазнаць, іх часта пераносяць з аднаго лягернага пункту ў другі. Кожны лягерны пункт мае 200—300 чалавек

такіх шпіцляў. Яны маюць права кантраліваць дахтароў і забіраць на работу тых, каторых дохтар прызначае хворымі. Усе паліцэйскія задачыні выпаўляюць такім чынам крымінальныя праступнікі, а жыды займаюць усе кіруючыя становішчы ў харчавых аддзелах. Яны зьяўляюцца панамі хлебных кампоў. Другую групу З/К II твораць прысуджаныя праз суд палітычныя праступнікі. Гэтая група ўжо лічыцца горшай ад крымінальных праступнікаў, але яшчэ „здольней да паправы“. З іх рэкламуюцца малыя ўрадоўцы лягеру, як бухгалтэры, пісары, загадчыкі магазынаў, тэхнічныя працаўнікі бюроў, брыгадзіры і дзясятнікі. Гэтыя палітычныя праступнікі карыстаюцца яшчэ пэўнай ласкай Н. К. В. Д., дзеля таго што яны прызналіся да віны. Запраўднымі праступнікамі для Н. К. В. Д. зьяўляецца група З/К III, каторая мае найбольш вязняў. Да гэтае групы належаць усе цяжка-палітычна падазронныя, каторыя ня прызналіся да віны. Звычайна закідаецца ім трацкізм, контррэвалюцыйная работа, шпіянаж, зносіны з заграніцай, агітация, сабатаж і т. д. З гэтае групы складаецца рабочая маса карнага лягеру. Гэтыя вязні лічацца зусім непаправімыі ворагамі народу. Вельмі цікава, што якраз людзям гэтае групы часта давераюць адказную работу. Такая работа зьяўляецца асабліва небяспечнай, бо тут можна заўсёды знайсьці шкоднікаў і праследаваць і караць іх далей.

Тайна катлоў з зупай

Усе жыцьцё у лягеры ўрыхтована так, што існаванье ці неіснаванье вязняў узалежнена ад 12 катлоў зупы. Гэтыя катлы крываюць тайну усіх выслікаў, клопатаў, усе шыканы, ашуканствы і брутальнасць, яны зьяўляюцца спапраўднымі ўладарамі ў гэтым нявольнічым раю.

Навокал іх круціцца ўсе жыцьце, але мусіць сам сатана абмерыў і вызначыў колькасць знаходзячайся ў іх ежы. Кацел 1 і 2 стаяць ніжэй мінімум, патрабнага для экзыстэнцыі. Вязні, прысуджаныя да гэтих катлоў ня могуць ні жыць ні памерці, яны

атрымоўваюць два разы зупу і селядца на дзень. Вячэра лічыцца зусім непатрэбнай. Пры катле 2 атрымоўваецца таксама і вячэра, складаючаяся з т.зв. „булькі“, т. ё камка цеста з чорнай муکі, каторага нармальны чалавек ня можа зусім есьці. Гэтыя катлы прызначаны перадусім для інвалідаў ці іншых вязняў, выключаных ад працы, каторыя такім чынам няявіна прысуджаны на голад. Уся рабочая маса атрымоўвае ежу з катлоў ад 3 да 8, прычым нумар катла прыдзеліваецца паводле колькасці выкананай працы. Такім чынам голад аўтаматычна падгандяе вязняў да надлюдскага напружвання ўсіх сваіх сілай, каб асянгнуць вышэйшы нумар катла. Але рэзьніца у ежы гэтых катлоў так нязначная дабаўка так малая, што ў практыцы гэтае дарэмнае з'ужыванне сілай ня мае сэнсу. Для асянгнення нпр. катла 8 патрэбна 200% выкананыне працы, пры чым нормы працы і так ужо высока вымераны. Толькі катлы 11 і 12 — карона тайны катлоў з зупай — даюць пармальную норму ежы. З гэтых катлоў ядзяць перадусім лягерныя жыды, а тэарэтычна таксама і т.зв. стаханаў, цы т. ё тыя, каторыя выпаўняюць больш за 200% ці 300% нормы працы. У гэтым адбіваецца маска жыдоўскага садызму, каторы знаходзіць смак у мучаньні сваіх ахвяраў. Нажраўшыся досыту гэтыя жыдоўскія лягерныя найміты сядзяць пры сваіх сталах ці йдуць з сваімі жонкамі ці каханкамі на спацыр каля рабочых пунктаў. Аскаліўшы іранічна зубы, загаварваюць яны да рабочых, зварочваючыся да іх „таварыш“, тады як рабочыя мусяць іх тытулаваць „грамадзянін“.

Жыды і прастыуткі

Асабліва катастрофальным зьяўліеца палажэнніе кабет у карных лягеры. Адносна нормы працы яны зроўнаны з мужчынамі і нягледзячы на іх слабейшую будову мусяць выпаўняць тыя самыя нормы, працаўшы у шахтах ці пры зваліванні дзераўваў з пня. Жывуць яны ў палатках ці прымітывных замлянках. Ужо толькі з голаду наймаральнейшая кабета з часам становіцца

прастытуткай. У першую чаргу выкарыстоўваюць тут жанчын жыды, заведуючыя харчамі, і камэнданты.

Першыя робяць іх сваімі каҳанкамі, заманіваючы іх харчамі, тады як другія ўжываюць тут рэпрэсіяў на моцы свае ўлады.

Яшчэ горшым есьць палажэньне кабет на лягерных жаночых пунктах. Тут брак слоў, каб апісаць усё. Большаясьць жанчын

**Лягер I, Уса, адайн з галоўных цэнтраў прымусовае працы калі
Ледавітага мора.**

Высоія плот і калючы дрот агібае будынкі і налаткі нявольнікаў. Управа лягеру знайходзіцца ў будынку з савецкім флагам. Налева — дом урадоўцаў Н. К. В. Д. На заднім плане будынак варты. Перад лягерам — радыястанцыя, каторая ўтрымоўвае лучнасць з съветам.

належыць да групы З/К III, што нясе ім жудасны лёс. Яны працуюць як мужчыны у брыгадах пры звалцы дроў і то пры кожнай пагодзе. Асаблівия „любіміцы“ Н. К. В. Д. зводзяцца у асобныя брыгады і адпраўляюцца на найцяжэйшыя работы, як шахты, капальні і т. д. Яны ўжо з аднае ўтраты сілаў хутка гінуць.

У кватэрах жанчыны жывуць разам з сваімі нованараджанымі дзяпьмі, даглядаць каторых ім ня пазвале ні час ні аbstавіны. Калі дзеці маюць па 2 гады, Н.К.В.Д. nochчу адбірае іх назаўсёды ад матаک. Пэўна ў дзяржаве праступнікаў думаюць, што хроў забойцаў асабліва надаецца для паўнення там кіраўнічых роляў.

Гэткае рабаванье дзяцей не заўсёды мірна праходзіць. Часта маткі адчаянна бароняцца, хочучы ўратаваць сваіх дзяцей, некатарыя вар'яцеюць, некатарыя папаўняюць самабойсты.

V.

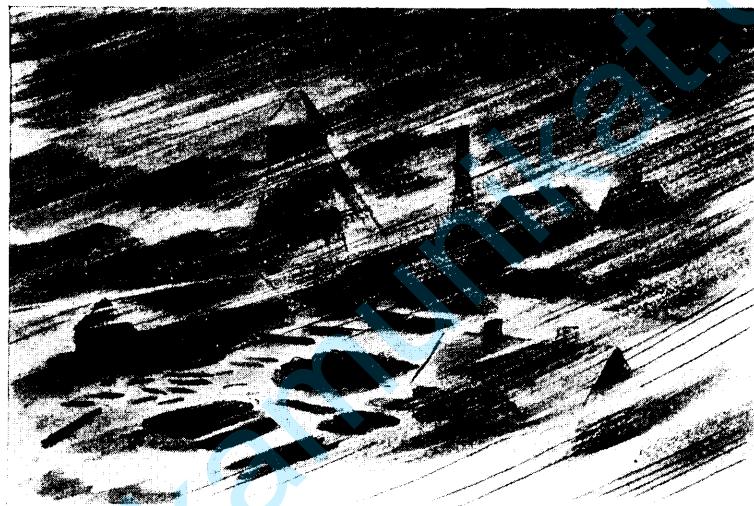
Гэтаму і сатана ня можа перашкодзіць!

Адрубаныя пальцы — распоратыя жываты

Стралны мын вечнага і штодзеннага нявольнічага дня, паступовы духавы і цялесны ўпадак, прычынены голадам, непасільнай працай, агідай і ненавісьцю, выражаяюца ў катастрафальнай форме. Ня трэба дзівіцца, што кіраўніцтва лягеру вядзе сталую барацьбу з эпідэміяй самабойстваў. Хаця ўсе адпаведныя для самабойства прадметы, як нажы, вілкі, прылады, шнуры, шэлькі, рэмні, абсадкі ад вязніяў адбіраюць, робяць частыя рэвізыі у кватэрах і на целе, падчас найсуравейшых зімовых месяцаў здарояцца масавыя самабойствы, адбіраючы 6%—7% рабочага калектыву. Многія рабочыя былі знайдзены павешанымі ў палаты або на месцы працы на пасках разорваных кампуляў або канатах, патрэбных для выпаўнення працы.

Побач з гэтай уцечкай да съмерці існуе яшчэ ўцечка да гопшпіталя. Дзеля таго, што з прычыны ўнутранае хваробы ня можна трапіць у лік хворых і адпачыць, многія вязні вынайхадзілі іншы дэсперацкі манэўр — самаакалечанье. Пакуль хворы ня мае 39° гарачкі, так што ня можа больш стаяць на нагах, яго не адпусцясяць з работы. Такім чынам амаль заўсёды хворыя на запа-

леньне лёгкіх, ці міжрабровае запаленые прыходзяць тады ли-
чыцца, калі ўжо позна. Транспарт у шпіталь адбываецца на санях
ці пехатой, прычым адлегасць мае 120 км.! Амаль заўсёды
гошпіталь бывае так перапоўнены, што гэтыя найняшчасліўшыя
з нешчасльвых задаволены калі знойдуць прытулак на калідоры.
Здараецца, што на працягу 24 гадзін памірае ў адным ложку
адзін за другім тры-чатыры асобы.

**Снеговая бура, которая робіць жыцьцё пеклам. 880 км. ад граніцы
полярных абшараў.**

Шахта III калальні Варкута.

Толькі хірургічныя выпадкі маюць шансы быць паважна і
хутка патрактованымі. Дзеля гэтага многія вязні прыбегаюць да
самаакалечання, каб хоць на пэўны час, калі не на заўсёды
звольніцца ад невынасімае працы. Некаторыя адрубваюць сабе
пальцы, некаторыя распорваюць сабе жываты аж да кішак пры
помачы бляшанак ад кансерваў. Любімым спосабам зьяўляецца

выкальванье сабе вочаў пры помачы алавіка, каб выкліакь асьляпленыне, ці ушчыківальнье нафты ў скuru, каб такім чынам паўсталі цяжкія скулы ці гнойныя раны. Нішто ня можа больш ярка прадставіць адчаю гэтых нешчасльўцаў, як вынаходчасць і жудасць гэтых самаакалечаньяў. Здарыўся нават такі выпадак, што вязень прабіў сабе калена вялікім гваздём так, што трэба было ампутаваць усю ногу. Хваля такіх самаакалечаньяў ніколі ня ўціхала, ня гледзячы на суровыя кары і контроль.

Для паміраючых, як для кролікаў даюцца запчыкі каб рабіць эксперыменты, а падчас сэкцыі памёршых усталіеца дзеяньне гэтых запчыкаў. Для здзеківальнія над паміраючымі даюць ім раскошную ежу, але тады, калі яны ўжо ня могуць есці. Такі хворы пат'не дакранаеца ежы, катара застаецца як дадатак для лекарскага і ўспамагаўчага цэрсаналю, складаючагася амаль выключна з жыдоў.

VI.

Жывыя трупы

Герметычная замкнутасць карных лягераў і алдзеленасць ад рэшты Савецкага Саюзу захоўваецца вельмі сурова, так што нават урадоўцы Н. К. В. Д. толькі з важных службовых прычынаў могуць мець доступ у лягеры. Кожны іншы, ці то афіцэр Чырвонай арміі, ці урадовец Н. К. В. Д., каторы зьявіцца бяз службовых паўнамоцтваў будзе арыштованы. Дзеля гэтага карныя лягеры асабліва надаюцца да таго, каб якісь чалавек зьнікнуў раптоўна на даўжэйшы час ці на заўсёды, бо тады съвет нічога не даведаецца аб ім. Нават савецкія установы, за выняткам Н. К. В. Д. ці „Гулагу“ ня маюць магчымасці засягаць інфармацыяў, усе заявы застаюцца бяз адказу. Такім чынам мільёны эзыльных зьяўляюцца „жывымі трупамі“. Што нават сябры савецкага ўраду рабяць ужытак з гэтае інстытуцыі, каб пазбавіцца нямілых членau сям'i, ці іншых палітычна-нявыгадных асобаў, даказвае факт, што напр. у нашым лягеры ў Варкуце спатыкаюцца знамянітая саве-

цкія прозвішчы. Так, паміж іншым там знайходзяцца абыдва сыны дзяржаўнага прэзыдэнта Калініна, каторыя супраціўляліся ягонаму паўторнаму шлюбу з 19-цігадовай дзяўчынай. Там знайходзіцца таксама Буценко, сэкрэтар украінскага Ц.К. партыі і сябра украінскага ўраду, Моратава, доўгі час правая рука Сталіна, Стаканаў, брат знаменітага „майстру вугля“ і т. д.

Варочаючыся на бацькаўшчыну жаўнеры бяследна прападаюць

Цікавым і актуальным зьяўліенцца той факт, што тысячи расейскіх жаўнероў і афіцэраў, вяртаючыхся на бацькаўшчыну з фінскага палону, бяследна прападалі. Яны зьяўляюцца ахвярай ілжы савецкай пропаганды, каторая цвердзіла, што фіны парастрэлівалі ўсіх палонных. Каб на выявіць гэтае ілжы, усе палонныя пасыля пераходу граніцы былі адтранспортованы ў карнія лягеры, дзе яны мусіць бяследна прапасціць, бо перапіска у лягеры сурова забаронена. Іхні сем'і думаюць, што іх імя ў жывых, а яны тымчасам вядуть безнадзейнае нявольнічае жыццё, зломлены подласцю савецкага ўраду.

Справа ў тым, што гэтыя жаўнёры павінны былі затаіць, што яны былі добра трактаваны ў Фінляндыі, што яны там бачылі пічасльві і культурна вышэйшы народ, усе тое, да чаго на хоча прызнацца чырвоная пропаганда. Аднаго гэтага факту хапіла, каб прыказаць зникнуць гэтым жаўнерам, як палітычна падазронным суб'ектам.

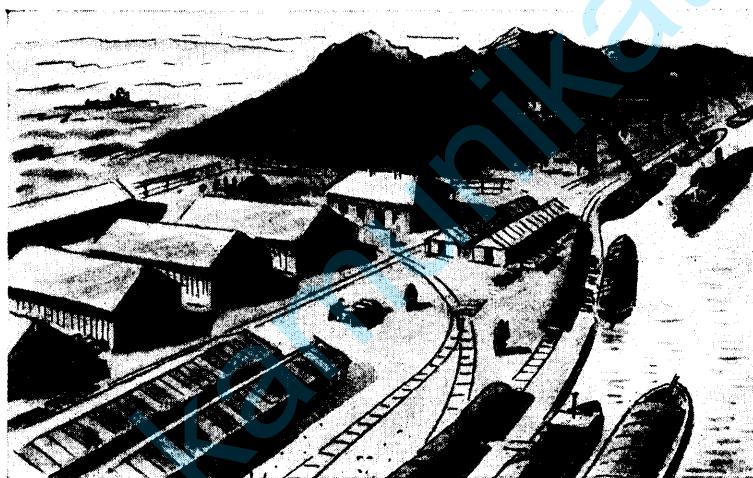
Падобных мэтадаў ужывае савецкі ўрад і у часе гэтай вайны. І цяпер убіваюць у голаву савецкім жаўнерам што яны павінны змагацца да апошняга ўздыху, бо немцы забіваюць ваенна-палонных.

Што-ж за наёмілымі съведкамі праўды былі-б гэтыя вярнуўшыся з Фінляндыі жаўнеры, калі-б не заслалі іх у карнія лягеры!

VII.

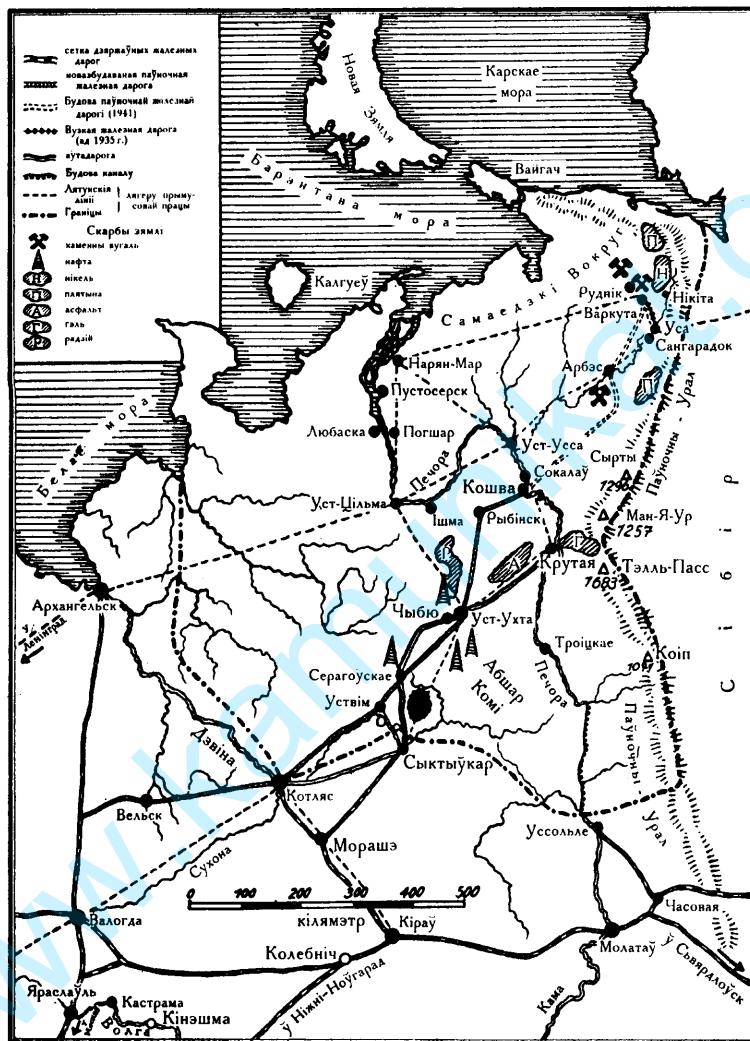
Вар'ят – свабодны!**Праўда мяне ратуе!**

Застанаўляючыся над цынічнай пляновасцьцю савецкага на-
вальнічага жыцця, я аразумеў, што нявольніцтва зьяўлілещца
істотай і канчатковай мэтай савецкага ўладарства. З гэтага вы-
нікла мае захаваньне у адносінах да прадстаўнікоў гэтае систэ-

Адзін з гаспадарчых цэнтраў лягера ў Варкуце.

На перадзе — каморы для харчоў і тавараў, на заднім пляне — ўла-
джаныні для транспарту вугля.

мы. Калі скончыўся тэрмін мае цяцігадовае зылкі, Н. К. В. Д. прарабавала затрымашь мяне на далей у лягеры, як патрэбную і карысную рабочую сілу. Але ўсе, каторыя згаджаліся на падобную працяжну, як мелі ужо больш магчымасці быць свабоднымі, бо паводле законаў на можна кінуць мейсца працы бяз згоды

Н.К.В.Д., каторай яно, зразумела, ніколі ня давала. Аднак яшчэ два гады перад канцом мае эсылкі, маючи ўжо давалі перажываньняў і абсервантамі ўтварае праступнае систэмы, я пастанавіў, што або вярнуся у Нямеччыну і гэтым здабуду сабе аканчальную свабоду, або зусім згіну. Я не хацеў нікага кампрамісу з савецкай уладай. Страх перад гэтай систэмай змушаў многіх чужастраницаў да шуканья свабоды праз кампраміс. Часта яны прыймалі савецкі пашпарт або заставаліся на кароткі час пасылі тэрміну ў лягеры, спадзяючыся што іх пасольства дапаможа ім вярнуцца на бацькаўшчыну. Большасць такіх непачасліўцаў пасыля зваленіньня, бывае арыштована. Дзеля гэтага я пастанавіў шукаць іншыя дарогі, і знайшоў яе. А іменна я гаварыў толькі чыстую праўду. Гэта была тут чымсь так няслыханым і немагчымым, што мяне сталі прыймаць за вар'ята. Гэта я ўсъмяхаючыся сказаў сваім таварышам і ўрадоўцам Н.К.В.Д., што пасыля адбыцца тэрміну кары вярнуся ў Нямеччыну. Многія з літасцю спазіралі на мяне, што знайшоўся гэткі ўтапіст. Іншыя пррабавалі перасыцярачы мяне, што гэткім способам я ніколі ня выбирузя з лягера. На гэткія рады я толькі ўсъмяхаўся. Я адказваў, што дзім мяне існуе толькі адна альтэрнатыва — выехаць у Нямеччыну ці застасцца ў лягеры.

Такім чынам яшчэ перад майм зваленінем я асягнуў тое, што ніхто, а перадусім само Н.К.В.Д. ня браў паважна маіх плянаў. Гэта была мне вельмі на руку.

Уцёкі

27 красавіка 1941 г. жыдоўскі начальнік уручыў мне дакумэнт зваленіньня гаворачы, што я зьяўляюся расейскім подданым. Я адказаў яму, што зьяўляюся аўстрыйскім, а лепш кажучы нямецкім подданым, што гэта ўжо была ўсталена ў часе кантролі дакумэнтаў і што я не жадаю іншага подданства. Ен зрабіў зацемку на майм дакумэнце аб зваленіні, што паводле маіх цверджанняў, я зьяўляюся аўстрыйскім подданым, што аднак ня ня

сьцьверджана дакументамі і што я павінен пасяліцца ў Балаклеі калі Харкава і адразу-ж туды ехадь. Апрача гэтага ён сказаў што, я як чужастранец не маю больш ніякай абароны і у працягу 24 гадзін павінен выйсьці з лягеру, а якнайхутчэй і з лягернага вокругу.

Мне была ясна што прадбачыцца многа труднасьцей у маёй падарожжы, але першы рашучы крок быў ужо зроблен, бо не-бяспека прыняцьця расейскага пашпарту была ужо ўхілена. Перш за ўсё я мусеў зрабіць пехатой 890 км. а тады прадстаіла мне яшчэ цягніком 2.500 км. да Масквы, бяз капейкі у кішэні, апрача грошаў на праезд да Балаклеі. Уся камунікацыя была так занята транспартам для лягераў, што я прадбачыў вялікія труднасьці скарыстаць з яе. Падчас мае язды з лягеру да Кірава я сустрэў больш за 50 этапаў, кожны ад 800 да 1.000 чалавек, з новым нявольнічым транспартам для лягераў. Мянэ гэта ня дзівіла, бо яшчэ працууючы ў харчавым аддзеле лягерау я бачыў плян на пракармленыне 28 мільёнаў нявольнікаў у працягу 1941 году.

Я атрымаў з лягера картку на прыдзел харчоў падчас майго падарожжа, на каторую нідзе нічога ня мог дастаць. Маючы ўжо шмат воншту, я мусеў сам сабе дапамагаць. Я забраў з сабою з лягера чайнік, каторы падчас падарожжы праз Савецкі Саюз зьяўляеца вялікім капиталам. Пазычаючы гэты чайнік я ўзамен атрымоўваў харчы і табак. Час ад часу я працаваў падчас падарожжа і такім чынам атрымоўваў гарачую страву і грошы. Гэтак я зарабіў грошы на падарожжа да Масквы. У Кіраве я меў першую магчымасць дабрацца да Масквы, але жалезнадарожная кантролья Н.К.В.Д. перашкодзіла мне ў гэтым. У Горкім я працаваў яшчэ раз і прыкінуўся зусім дурным. Я падыйшоў да камэнданта жалезнадарожнай кантролі Н.К.В.Д. і расказаў яму што я вяртаюся з штрафнага лягера і павінен ехаць жыць у Балаклею, але мой пашпарт знайходзіцца ў Маскве у Мопры. Я прасіў яго парадзіць мне, як я магу дабрацца да Масквы, каб забраць свае дакументы. „Дык едзьце ў Маскву“ — адказаў